

УДК 929 (477) Любочка: [378:635:631.4]

СВИСТУН Оксана,
фахівець першої категорії відділу
інтелектуальної власності, комерціалізації і
трансферу технологій, завідувач музейної
кімнати історії Уманського національного
університету садівництва
(м. Умань, Черкаська обл., Україна)
61svistunoksana@ukr.net

МАМЧУР Тетяна,
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри біології Уманського
національного університету садівництва
(м. Умань, Черкаська обл., Україна)
mamchur-tv@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9320-814X

МИХАЙЛОВА Наталія,
провідний бібліотекар бібліотеки
Уманського національного
університету садівництва
(м. Умань, Черкаська обл., Україна)
mikhailova.nat@ukr.net

**НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ТА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ
М. Ф. ЛЮБОЧКИ (1878-1939 рр.) У ГАЛУЗІ САДІВНИЦТВА
(до 145-річчя від дня народження вченого)**

У статті висвітлено життєвий і творчий шлях випускника Уманського училища землеробства і садівництва (нині – Уманський національний університет садівництва) Миколи Федоровича Любочки, його внесок у розвиток вітчизняної аграрної науки. Мета роботи полягала у пошуку літературних джерел і архівних матеріалів з фондів музею історії університету, які б засвідчили професійні якості вченого у галузі садівництва, а також цінність його наукового доробку. Використано як історико-наукові, так і джерелознавчі методи дослідження.

Результати дослідження свідчать, що діяльність професора М. Ф. Любочки, як організатора, педагога та керівника навчальних закладів була багатогранною. Микола Федорович зробив вагомий внесок у становлення та розвиток Уманського сільськогосподарського інституту. Займаючись безпосередньо викладацькою та адміністративною роботою, проявив себе талановитим організатором і науковцем, ініціатором запровадження новітніх розробок у навчальний процес, прекрасним викладачем. Його інтереси впродовж усієї творчої діяльності спрямовувалися на різні, але споріднені природничі науки аграрного спрямування: ґрунтознавство та садівництво. Він був популяризатором сільськогосподарських знань серед населення, його цінували, як бездоганного фахівця у садівництві. Микола Федорович проводив помологічні обстеження та за їх результатами здійснював оцінки стану садівництва і городництва в Україні та Молдові.

Цінність матеріалів, зібраних і узагальнених в даній історичній розвідці, полягає у тому, що вони фактично вперше оприлюднюють відомості про здобутки М. Ф. Любочки як на педагогічній ниві, так і в наукових дослідженнях.

Ключові слова: Микола Федорович Любочка, викладацька діяльність, садівництво, ґрунтознавство, Умань, сільськогосподарський технікум, дослідна справа, Уманський сільськогосподарський інститут.

**SCIENTIFIC, ORGANISATIONAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF
M. F. LJUBOCHKA (1878-1939) IN THE FIELD OF HORTICULTURE
(until the 145th anniversary of birth)**

The article is about life and creative way of the graduate of the Uman School of Agriculture and Horticulture (now the Uman National University of Horticulture) Mykola Fedorovych Ljubochka and his contribution to the development of national agricultural science. The aim of the work was to search for literary sources and archival materials in the University History Museum funds that would illustrate his professional qualities in the field of horticulture and the value of his scientific work. It was used the historical and scientific method.

СВИСТУН Оксана, МАМЧУР Тетяна, МИХАЙЛОВА Наталія

The research results show that Professor Ljubochka's activities as the organizer, teacher and head of educational institutions were multifaceted. Mykola Fedorovych made a significant contribution to the establishment and development of the Uman Agricultural Institute. During his teaching and administrative activity Ljubochka manifested himself as the talented organizer, scientist and outstanding teacher. He initiated the introduction of the most advanced developments in the educational process. During his career, his interests were focused on different but related natural sciences of agriculture: soil science and horticulture. He spread agricultural knowledge among the population and was appreciated as the impeccable specialist in horticulture. Mykola Fedorovych conducted pomological surveys and based on those results assessed the state of horticulture and gardening in Ukraine and Moldova.

These materials were collected and summarized as a result of historical exploration. In fact, it is the first time when information about Professor Ljubochka's pedagogical and scientific achievements has been published.

Keywords: *archival materials, historical exploration, horticulture, agricultural science, a significant contribution, pedagogical and scientific achievements, educational activities, historical and scientific method.*

Постановка проблеми. На сьогодні не виявлено окремих публікацій, спрямованих на вивчення фактів із життя та діяльності професора Миколи Федоровича Любочки, тому у даній статті вперше розглядаються окремі аспекти складного життєвого шляху вченого, проаналізовано його викладацьку, практичну, науково-організаційну та просвітницьку діяльність.

У складних умовах історичної дійсності були постаті, які докладали багато зусиль для збереження і розвитку аграрних закладів освіти та примножували їхні здобутки. Саме до таких науковців і належить М. Ф. Любочка, який навчався, а пізніше і працював в Уманському сільськогосподарському інституті (наразі – Уманський національний університет садівництва). У 2023 р. виповнюється 145 років від дня його народження. Є необхідність оцінити і переосмислити його творчий шлях та внесок у розвиток зазначеного закладу вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомостей про М. Ф. Любочку, його життя та науково-педагогічну діяльність у літературі

небагато. На сьогоднішній день є лише окремі публікації, в яких згадано про його педагогічну діяльність. Це, переважно, видання, присвячені ювілейним датам Уманського національного університету садівництва, у яких поряд із детальним і поетапним висвітленням історії вишу, наводяться загальні дані про роботу вченого як декана та завідувача кафедри у 1924-1939 рр. [6; 7]. Виділяємо працю «Уманська сільськогосподарська академія (1844-1999)», підготовлену І. М. Карасюком, де вказано, що у 1924 р. для роботи в Уманській вищій сільськогосподарській школі-технікумі на посаду професора і декана рільничого факультету запрошено М. Ф. Любочку. Крім адміністративної роботи згадується про його наукові дослідження, підсумки яких були надруковані у «Наукових записках Уманського агротехнікуму», 1926 р. [3, с. 72-83]. Загалом наразі ґрунтовно не досліджені ні біографія, ні формування світогляду, ні науково-організаційна й педагогічна діяльність М. Ф. Любочки.

Метою дослідження стало вивчення, на основі наявних літературних джерел та архівних матеріалів, життєвого шляху Миколи Федоровича Любочки, висвітлення його наукової, організаційної і педагогічної діяльності.

М. Ф. Любочка

Відповідно до мети визначено наступні завдання: розкрити чинники формування наукового світогляду вченого як дослідника й особистості; узагальнити відомості з біографії М. Ф. Любочки; проаналізувати основні напрями наукових досліджень вченого та охарактеризувати науково-організаційну діяльність. У дослідженні були використані історико-науковий та джерелознавчий методи.

Виклад основного матеріалу. Епоха з її драматичними, а часто і трагічними сторінками, в якій жив та працював Микола Федорович Любочка, були тим середовищем, в якому формувався його характер та жага до навчання. Хоча майбутній вчений народився у звичайній сільській сім'ї саме там формувався його характер і життєва позиція: у родині, де панувала любов, підтримка та повага, де виховували працьовитість, наполегливість та вміння не пасувати перед труднощами. А здібності дані природою, тільки посилювали його жагу пізнання.

Любочка Микола Федорович народився 2 січня 1878 р. у м. Києві. Його батько, Федір Любочка, був родом із містечка Марчихіна Буда Глухівського повіту Чернігівської губернії (нині – Шосткинський район Сумської області). Мати, Марія Іванівна, – міщанка, уродженка Радомишльського повіту Київської губернії. Вона була молодша за свого чоловіка на 15 років. Переїхавши до Києва, батько працював на заводі з виготовлення свічок, а мати займалася вихованням синів – Петра та Миколи [1, арк. 1].

Накопичивши грошей, сім'я Любочків переїхала до м. Сквир (наразі – Білоцерківський район Київської області), де батько організував свій свічковий завод. У 1884 р., коли його дочці Олені було 4 роки, Миколі близько 7, а старшому сину Петру 9 років, батько помирає від раку шлунку. Мати залишилася з трьома дітьми. Пізніше вона вийшла заміж за Перхоровича Никона Захаровича, який продовжив справу її чоловіка – Федора Любочки. Вітчим був працьовитим, розумним, гарним, статним чоловіком та добрим батьком. Всім дітям – і своїм, і Любочки (загалом було п'ятеро дітей), забезпечив хорошу освіту [1, арк. 3].

Початкову освіту Микола Федорович отримав у місті Сквир, навчаючись у двокласному Міському училищі, яке закінчив у 1891 р. З ранніх років він проявив інтерес до вивчення оточуючого світу. Під впливом старшого брата, який навчався в Уманському училищі землеробства та садівництва, він

зацікавився степовими ландшафтами, чорноземами й, особливо, садівництвом. Неабиякі здібності учня до навчання і наукових досліджень, його спостережливість та допитливість помітив завідувач Сквирського двокласного училища. Він порадив Миколі Любочці вступити до Уманського училища землеробства і садівництва, де сам проходив навчання на курсах садівництва.

Дослухавшись порад свого вчителя, Микола Федорович у 1892 р. вступає до Уманського училища землеробства і садівництва, яке закінчив у 1898 р. за першим розрядом (з відзнакою). Навчався за державний рахунок, отримуючи стипендію у розмірі 25 карб. на місяць. На той час це були великі гроші. Після закінчення училища забажав продовжувати навчання у вищому навчальному закладі. Та на подальше навчання бракувало коштів, а йти на службу до поміщика не хотілося. Натомість відчував потяг до викладацької діяльності, тому вступив на педагогічні курси при Харківському землеробському училищі. На курсах готували викладачів спеціальних предметів для сільськогосподарських шкіл [1, арк. 4].

Після закінчення курсів, уже в жовтні 1899 р., Микола Федорович отримав призначення на посаду викладача садівництва, городництва та бджільництва в земську сільськогосподарську школу 1-го розряду у Симбірську. Завданням нижчої сільськогосподарської школи було поширення основних знань із сільського господарства. У школі, крім викладацької роботи, він завідував садом, розсадником, городом та пасікою.

21 березня 1901 р. за власним бажанням перевівся на посаду викладача спеціальних предметів до Білокриницької сільськогосподарської школи на Рівненщині. При цій школі Микола Федорович заснував плодовий та декоративний розсадник, посадив плодовий сад площею 3 га, дендрологічний сад, організував і розширив промисловий город, збудував оранжерею, теплицю, згодом став завідувачем садово-городнього відділення школи [1, арк. 4].

Саме в цей період життя в особистому житті Миколи Федоровича відбулися зміни. У вересні 1901 р. він одружився з Троїцькою Тетяною Іванівною (рис. 1). Шлюб був вдалим і щасливим, в сім'ї завжди панували любов, повага та підтримка. Вони виховували трьох дітей: синів Ігоря (1902-1922) і Олега (1905-1944), доньку Вероніку (1920-2018).

Про неабиякі здібності до наук та всебічну освіченість М. Ф. Любочки свідчить диплом, який зберігся в особистому архіві і був переданий до музейної кімнати історії Уманського національного університету садівництва: «...Миколу Федоровича Любочку за надану науці та обсерваторії користь видати диплом, 04 травня 1905 р.» [1, арк. 6].

Рис. 1. Микола Федорович Любочка з сестрами Оленою і Олександрою, дружиною Тетяною Іванівною та сином Ігорем, 1905 р.

У 1907 р. відбулася Білокриницька сільськогосподарська виставка, де поза конкурсом на високому рівні було представлено експозицію садово-
СВИСТУН Оксана, МАМЧУР Тетяна, МИХАЙЛОВА Наталія

городнього відділення школи. На виставці плідна багаторічна діяльність Миколи Федоровича була високо оцінена та відмічений його вклад у розвиток і організацію садово-городнього відділення школи. З огляду на ці досягнення його призначили помічником керуючого Білокриницьким казенним маєтком (4,5 тисячі десятин землі) та керівником сільськогосподарської школи [1, арк. 5].

Зупинятися на досягнутому було не в характері Миколи Федоровича. Бажання отримати вищу освіту не полишало його. 15 жовтня 1908 р., взявши в борг у вітчима 100 карб. та накопичені за 9 років служби гроші, він залишає педагогічну діяльність для продовження навчання. Департамент землеустрою та землеробства, оцінивши професійні та практичні навички М. Ф. Любочки, теж посприяв здійсненню його мрії. Миколи Федоровича був зарахований на держслужбу у Департамент і відряджений із сім'єю до Московського сільськогосподарського інституту (рис. 2.).

Рис. 2. Микола Федорович з сім'єю, 1910 р.

Під час навчання він з дружиною та двома синами жив у будинку неподалік Тріумфальної площі. Для утримання сім'ї, у вільний від навчання час, підробляв приватними заняттями. У травні 1913 р. Микола Федорович закінчив інститут, отримавши звання вченого агроному 1-го розряду.

У 1913 р., відразу після закінчення вишу, М. Ф. Любочка отримав призначення на посаду агронома в Кременецькому повіті Волинської губернії. Воєнні події 1914 р. змусили його 26 серпня 1914 р. перевестися на посаду управителя Парасковійського нижчого сільськогосподарського училища (село Парасковія на Ставропольщині), де педагог викладав рослинництво і зоотехніку. В училищі ним налагоджено навчальну роботу й удосконалено навчально-практичну базу. Микола Федорович провів розширення площ насадження плодкових садів та виноградників, обладнав господарство училища машинами та знаряддями, кіньми, молочним стадом тощо. В цей період за внесок у просвітницьку діяльність був нагороджений орденом святого Станіслава II ступеня [1, арк. 5].

З 1 січня 1917 р. М. Ф. Любочку призначили на посаду викладача спеціальних предметів з виконанням обов'язків завідувача навчальної ферми у Ейгенфельдську сільськогосподарську школу I-го розряду в Мелітопольському повіті Таврійської губернії (село Ейгенфельд, нині – село Полянівка Мелітопольський район Запорізька область). Переїзд відбувся 1 травня 1917 р. У школі для дітей німецьких колоністів давали можливість учням отримати загальну та спеціальну сільськогосподарську освіту, що відповідало потребам часу. Після переведення 1 лютого 1919 р. училища в Крим у містечко Кара-Тобе, що біля м. Саки (Каратобейське сільськогосподарське училище, засноване на казенній ділянці «Кара-Тобе»), Микола Федорович відмовився від завідування фермою та залишився працювати викладачем спеціальних предметів. 15 вересня 1920 р. його вдруге призначили завідувачем фермою [1, арк. 5].

У жовтні 1921 р. відбувся наступний переїзд училища до Карасубазарського технікуму недалеко від Симферополя (нині м. Білогірськ, Крим). Саме 1921-1923 роки були найжахливішою сторінкою у житті М. Ф. Любочки та в історії Криму. Відбувався масовий голод, руйнація після громадянської війни, згодом – упровадження воєнного комунізму, нереальні норми продрозверстки і «вилучення надлишків», накладання заборони на вільну торгівлю. Кримчани з більш постраждалих районів не могли дістати їжу. Зима 1920-1921 рр. видалася малосніжною, а навесні 1921 р. розпочалася рання посуха. Загибло 42 % всіх посівів. Худоба падала від нестачі корму і хвороб. Микола Федорович вдруге відмовився від посади завідувача ферми. Він продовжував займатися лише викладацькою діяльністю. Викладав мінералогію, геологію, ґрунтознавство, рослинництво, садівництво, ботаніку та сільськогосподарське машинобудування. У жовтні 1922 р. Рада Карасубазарського технікуму обрала, а КримПрофОсв затвердив його на посаді завідувача навчальної частини. У технікумі педагог працював до початку 1924 р.

Організаторські та педагогічні здібності М. Ф. Любочки, його активність та ініціативність були відмічені керівництвом. У 1924 р. чоловіка запросили на роботу до Уманського сільськогосподарського технікуму. Невдовзі він був переведений з Криму до Умані на посаду викладача ґрунтознавства та садівництва. Переїзд родини відбувся 1 лютого 1924 р. В Умані вчений працював до кінця життя (до 1939 р.) на посаді викладача, займався організацією навчально-виробничих питань. За час його роботи навчальний заклад був декілька разів реорганізований: у 1927 р. – в політехнікум, у 1929 р. – у сільськогосподарський інститут (рис. 3) [3, с. 56-91].

Рис. 3. Микола Федорович Любочка (біля шафи-вітрини) проводить заняття з плодівництва

З 1924 р. Микола Федорович працював на посаді викладача, а з 1929 р. по 29 квітня 1939 р. – професора. Читав лекції з таких предметів: у 1924-1927 рр. ґрунтознавство та мінералогія з геологією; 1924-1925 рр. – загальне садівництво; до 1931 р. – ягідництво та розсадницьку справу; до 1932 р. – помологію; з 1933 р. – знову розсадницьку справу. Важливо наголосити, що професор М. Ф. Любочка викладав виключно українською мовою.

Його викладацька діяльність припала на післяреволюційні роки розрухи. Матеріальна база Уманського сільськогосподарського технікуму була зруйнована та розграбована. Викладачі всіма силами намагалися її відновити. Час потребував пошуку нових методів навчання студентів. Тому в організації навчального процесу зосереджувалися на практичній складовій, в якій Микола Федорович відігравав генеруючу роль. Зокрема, запроваджувалися семінари, колоквіуми, лабораторні заняття. На них теорію закріплювали ілюстративним лабораторним матеріалом, дослідями у садах, на полях та експериментальних ділянках, де кожен студент зі своїм керівником продовжував навчально-практичну чи наукову працю. Значну увагу вчений зосереджував на ілюстративному матеріалі – створенні плакатів, що сприяли майбутнім

СВИСТУН Оксана, МАМЧУР Тетяна, МИХАЙЛОВА Наталія

фахівцям сільського господарства вивчати садівництво. Прикладом цього є таблиці, які малював Микола Федорович з натури (рис. 4). М. Ф. Любочка мав неабиякий талант до малювання, причому у кольорі. Хоч розміром таблиці були не великими, всього 43×33 см (в країні була нестача паперу), та зображення подавалися в натуральному вигляді й були зрозумілими для студентів.

Рис. 4. Таблиці плодових рослин, зображені М. Ф. Любочкою (1934 р.)

Крім педагогічної роботи Микола Федорович зробив помітний внесок у розвиток садового напрямку технікуму. В 1924 р. став завідувачем формовим плодовим садом, з 16 жовтня 1926 р. – очільником садовим відділом технікуму. Протягом 1924-1939 рр. незмінно керував кафедрою плодівництва. У 1926-1930 рр. був деканом агрономічного факультету та завідувачем навчальною частиною, з 7 серпня до 7 грудня 1928 р. виконував обов'язки директора Уманського сільськогосподарського технікуму.

Зважаючи на організаторські здібності та відповідальність до виконання службових обов'язків керівництво навчального закладу залучало М. Ф. Любочку до виконання громадських доручень. У 1927-1934 рр. він був

СВИСТУН Оксана, МАМЧУР Тетяна, МИХАЙЛОВА Наталія

членом бюро Спілки наукових робітників, у 1931-1934 рр. – членом групкому та міськвиконкому. Крім того, в Уманському сільськогосподарському інституті завідував сектором допомоги радгоспам, а від 1931 р. став членом опорного пункту Науково-дослідного інституту південного плодово-ягідного господарства.

Викладацьку та організаційну роботу М. Ф. Любочка успішно поєднував з науковою діяльністю. Під його керівництвом у 1928 р. в навчальному господарстві училища було закладено помологічний сад, у якому нараховувалося 340 сортів яблунь та великий асортимент кісточкових порід вітчизняного й іноземного походження. На початку 1930-х рр. учений запровадив створення інтенсивних насаджень плодових культур [9, с. 35]. Зокрема у 1930-1934 рр. Микола Федорович з метою виявлення карликових підщеп для яблуні досліджував маточні дерева багатьох диких видів яблуні, а в 1934 р. заклав дослід з чотирма сортами «Ренет Симиренка», «Пармен зимовий золотий», «Пепін лондонський», «Ренет Ландсберга», прищеплених на десяти видах яблуні [5, с. 64]. Крім того, проводилися дослідження з вивчення нових підщеп з диких видів плодових дерев. У результаті проведеної роботи вченому вдалося виділити дві нові високопродуктивні підщепи яблунь [5, с. 14].

Наукові публікації М. Ф. Любочки були присвячені садівництву та ґрунтознавству. Перші підсумки науково-дослідної роботи співробітників технікуму були надруковані в 1926 р. у виданні «Записки Уманського сільськогосподарського технікуму», до якого ввійшли дві статті вченого з результатами його досліджень причин опадання зав'язі у слив [2, с. 107-111], описом маловідомих, але цінних сортів яблунь «Бель-де-Сомюр», «Королева яблуні», «Біла літня смугаста», «Хільтон», «Пармен червоний англійський зимовий» [2, с. 121-129; 5, с. 14].

Крім того, М. Ф. Любочка проводив наукову роботу зі студентами. Під керівництвом та за його активної участі в якості завідувача кафедри

плодівництва у 1931-1932 рр., у процесі виробничого навчання, студенти посадили в господарстві сортовипробувальний садок зерняткових та кісточкових плодових порід на площі 200 га. Саме в цих садах професор С. С. Рубін заклав дослідні з вивчення системи утримання ґрунту в садах та удобрення плодових дерев, що триває і донині [8, с. 54; 9, с. 36]. Крім того, на кафедрі розроблялися питання формування дерев і удосконалення техніки вирощування промислових сортів яблуні з різними формами крони [5, с. 17].

Хоча Микола Федорович прийшов до Уманського сільськогосподарського технікуму уже досвідченим вченим, найбільш значні наукові досягнення й активна наукова діяльність розпочалися саме на Уманщині й були високо оцінені його професійні знання. У 30-х рр. ХХ ст. на базі навчально-дослідного господарства при Уманському СГІ відкрився опорний пункт Українського науково-дослідного інституту садівництва. Як провідного спеціаліста в галузі плодівництва його, за рекомендацією Народного комісаріату землеробства УРСР, у 1929 р. запросили до Харкова викладати на сільськогосподарських курсах інтенсивних культур предмет плодівництво. Крім того, за дорученням Всеукраїнської помологічної книги М. Ф. Любочка проводив помологічне обстеження садів Вінницького та Хмельницького округів. Збереглися його малюнки обстежень садів господарства «Осламове» у селі Осламів на Хмельниччині. Микола Федорович демонстрував ці малюнки на лекціях з помології для вивчення сортів (рис. 5).

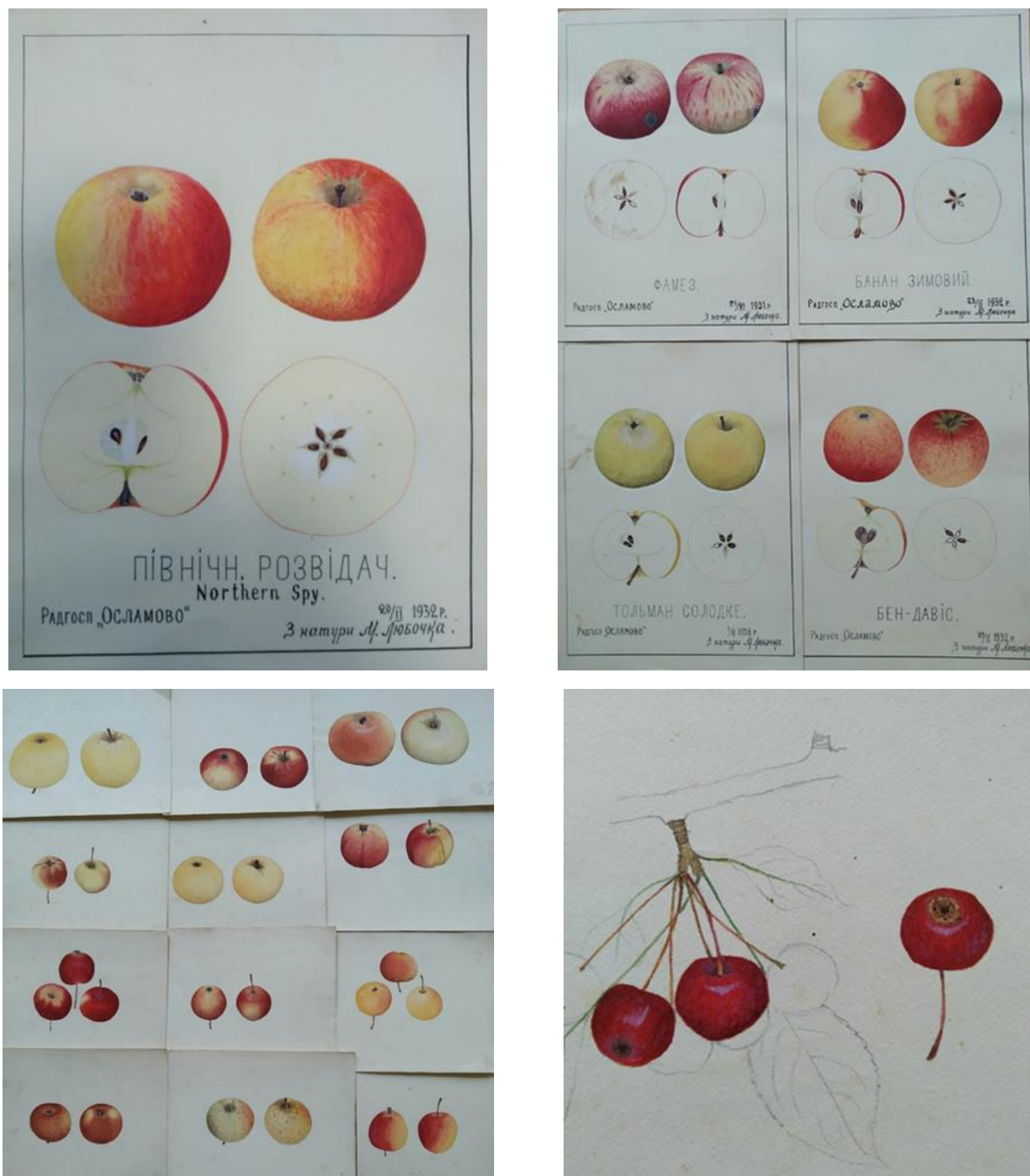

Рис. 5. Малюнки плодів яблуни, виконані М. Ф. Любочкою

В архіві М. Ф. Любочки збереглися ілюстрації без підписів. Це були картки, виготовлені для перевірки знань студентів із помології.

З 1934 р. в якості старшого наукового співробітника вчений брав участь у Молдавській комплексній експедиції, організованій за дорученням

Всеукраїнської академії наук, для обстеження садівництва та городництва Молдови.

Садівництво – основний напрям наукових досліджень М. Ф. Любочки, проте його не полишала зацікавленість ґрунтознавством, яка сформувалася ще в студентські роки. Підтвердженням цьому є відомості про проведені у 1926 р. дослідження білогрудівських могилоподібних насипів у Білогрудівському лісі міста Умань за окремим дозволом Всеукраїнського археологічного комітету. Їх самостійно здійснював завідувач історичного музею Уманщини Б. Безвенглінський. Під час проведення розкопу під чорноземом було виявлено великий «попелястий прошарок». Культурний інвентар могили складався з крем'яних та керамічних пам'яток. Людських кісток знайдено не було. Саме М. Ф. Любочку було запрошено для фіксації стратиграфії знахідки й оформлення документації прошарку. На місці обстеження вчений зробив вирізку моноліту двохметрової глибини та детальний його опис [4]. Крім того, Микола Федорович багато зусиль доклав для проведення комплексних ґрунтознавчих досліджень Уманщини, які представив у монографії «Ґрунти Уманщини». У праці охарактеризовано ґрунти усіх адміністративних районів регіону. До неї було розроблено та додано загальну карту – «Карта ґрунтів Уманського округу» з морфологічним описом генетичних горизонтів, агрономічними показниками ґрунтів та рекомендаціями щодо їхнього використання [3, с. 73; 5, с. 70; 9, с. 52].

Наукова спадщина М. Ф. Любочки нараховує 10 друкованих праць. Для присудження наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук підготував та передав на друк до Київського видавництва рукопис підручника з садівництва. На жаль, вчений передчасно помер, а внаслідок Другої світової війни доля рукопису залишилася не відомою.

Микола Федорович помер 29 квітня 1939 р. після проведеної операції на шлунку. Був похований 2 травня 1939 р.

Прослідковуючи життєвий шлях М. Ф. Любочки, відмічаємо, що до розуму і таланту, подарованого природою, життя додало йому мудрості та скромності, доброти душі і сили духу. Саме за це так любили і шанували свого вчителя студенти, а також ті, хто з ним працював. Як писав В. І. Вернадський у праці «Значення особистості історії науки»: *«У науковій творчості завжди повинні існувати окремі особистості, які у своєму житті або на даний момент перебувають вище за середній рівень. І ці визначні люди не можуть бути замінені в більшості наукових відкриттів колективною роботою багатьох»*. Ці слова стосуються всіх тих, хто віддано працював на благо прийдешніх поколінь. До них можна віднести і Любочку Миколу Федоровича, який у складні часи зробив багато корисних справ на благо вітчизняної аграрної науки.

Висновки. Формування світогляду майбутнього вченого М. Ф. Любочки припало на кінець ХІХ ст. – період зародження сільськогосподарської дослідної справи. Становлення особистості вченого проходило під впливом родини, а також викладачів навчальних закладів, які юнак закінчив. Успіху сприяли неординарні здібності, надзвичайна працелюбність, самоорганізованість, цілеспрямованість та наукові інтереси до ґрунтознавства і садівництва. В його діяльності яскраво проявилися риси талановитого викладача, науковця, дослідника й організатора. Під керівництвом М. Ф. Любочки колективу Уманського сільськогосподарського інституту вдалося закласти нові площі садів і визначити основні напрямки наукової діяльності. Вчений вивчав сортові особливості слив та маловідомі, але цінні сорти яблунь, нові підщепи з диких видів плодових дерев, вперше почав дослідження карликових підщеп для яблуні. Провів комплексні ґрунтознавчі обстеження Уманщини, які представив у монографії «Ґрунти Уманщини» та розробив загальну карту – «Карта ґрунтів Уманського округу». М. Ф. Любочка застосував увесь свій досвід викладацької, адміністративної, науково-організаційної діяльності задля підвищення рівня

підготовки фахівців сільського господарства та становлення і розвитку Уманського сільськогосподарського інституту.

Список використаних джерел та літератури

1. Архівні матеріалами музейної кімнати історії Уманського НУС. РП–189. 9 арк., іл.
2. Записки Уманського сільськогосподарського технікуму. Умань: Р. С. Правда, 1926. 178 с.
3. Карасюк І. М. Уманський сільськогосподарський інститут (1844–1994): монографія. Київ: Вища школа, 1994. 206 с.
4. Курінний П. Розкопки Білогрудівських могилоподібних горбів. *У кн.: Коротке звідомлення ВУАК за 1926 р.* Київ, 1927. С. 79–83.
5. Підсумки наукової роботи в галузі плідівництва і рільництва: наукові праці / Уманський Ордена Трудового Червоного Прапора сільськогосподарський інститут ім. О. М. Горького. Київ: Урожай, 1964. Т. XIV: присвячується сторічному ювілею. 229 с.
6. Уманський державний аграрний університет: історія, сьогодні, славетні імена. Київ: Грамота, 2009. 296 с.
7. Уманський національний університет садівництва: Історичне презентаційне видання. Київ: Логос Київ, 2019. 280 с.
8. Уманський Ордена Трудового Червоного Прапора сільськогосподарський інститут ім. О. М. Горького 1844-1974. Київ: Вища школа, 1976. 96 с.
9. Уманський Ордена Трудового Червоного Прапора сільськогосподарський інститут ім. О. М. Горького: [реклама]. Київ, 1968. 120 с.

References

1. Arkhivni materialamy muzeynoi kimnaty istorii Umanskoho [Archival materials from the history museum room of Uman NUH]. РП–189 [In Ukrainian].
2. (1926). Zapysky Umanskoho silskohospodarskoho tekhnikumu. Uman [Notes of Uman Agricultural College]. Uman: R. S. Pravda [In Ukrainian].
3. Karasyuk, I. M. (1994). Umanskyi silskohospodarskyi instytut (1844–1994): monohrafiya [Uman Agricultural Institute (1844-1994): a monograph]. Kyiv [In Ukrainian].
4. Kurinnyi, P. (1927). Rozkopky Bilohrudivskykh mohylopodibnykh horbiv [The excavations of the Belohrudovsky grave-like mounds]. In: Korotke zvidomlennya VUAK za 1926 r. [Short report of the VUAK for 1926]. Kyiv, pp. 79-83 [In Ukrainian].
5. (1964). Pidsumky naukovoi roboty v haluzi plodivnytstva i rilnytstva: naukovy pratsi / Umanskyi Ordena Trudovoho Chervonoho Prapora

silskohospodarskyi instytut im. O. M. Horkoho [The results of scientific work in the field of fruit growing and agriculture: scientific works / Agricultural Institute named after O. M. Gorky Order of the Red Banner of Labour]. Kyiv, vol. XIV [In Ukrainian].

6. (2009). Umanskyi derzhavnyi ahrarnyi universytet: istoriya, sohodennya, slavetni imena [Uman State Agrarian University: history, present days, famous names]. Kyiv [In Ukrainian].

7. (2019). Umanskyi natsionalnyi universytet sadivnytstva: Istorychne prezentatsiyne vydannya [Uman National University of Horticulture: Historical presentation edition]. Kyiv [In Ukrainian].

8. (1976). Umanskyi Ordena Trudovoho Chervonoho Prapora silskohospodarskyi instytut im. O. M. Horkoho 1844-1974 [Uman Agricultural Institute of the Order of the Red Banner of Labour named after O.M. Gorky 1844-1974.]. Kyiv [In Ukrainian].

9. (1968). Umanskyi Ordena Trudovoho Chervonoho Prapora silskohospodarskyi instytut im. O. M. Horkoho: [reklama] [Uman Agricultural Institute of the Order of the Red Banner of Labour named after A. M. Gorky: [advertisement]]. Kyiv [In Ukrainian].

Рецензенти:

І. О. Демуз, д. і. н., проф.;

Л. М. Татарчук, к. і. н.

Надійшла до редакції: 27.04.2023 р.